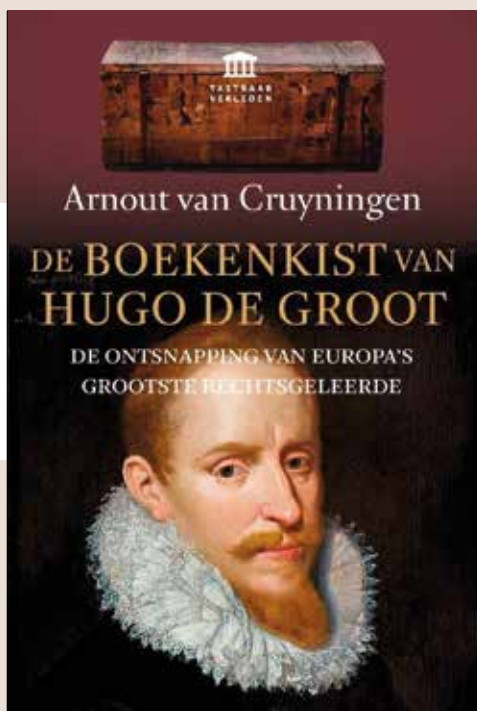

De Grote ontsnapping

De boekenkist van Hugo de Groot.

De ontsnapping van Europa's grootste rechtsgeleerde. *Arnout van Cruyningen* (Omniboek, Utrecht 2021), 224 blz., € 20,99

Hugo de Groot wordt eind augustus 1618 op het Binnenhof in Den Haag gearresteerd en driekwart jaar later in de Rolzaal door vierentwintig rechters tot levenslang veroordeeld. De straf 'in eeuwige gevangenis' moet hij uitzitten in het 'Huys van Loevesteyn' en zoals historicus Arnout van Cruyningen het in de biografie over De Groot beschrijft, lijkt vluchten niet te kunnen. Het slot is namelijk voorzien van diepe grachten rondom en zware muren van binnen. Ook heeft een fanatieke luitenant, die 'de arminiaanse denkbeelden van zijn gevangene verafschuwt', de supervisie over de bewaking en op alle vensters tralies en dwangijzers geplaatst. Een paar lichtpuntjes zijn er nog wel: zo mag De Groot blijven schrijven, de detentie blijkt een vruchtbare periode, en beschikt hij over boeken 'voor de oefening van allerlei geleerdheid', die in een kist worden gebracht en gehaald. Eveneens verkeert zijn vrouw Maria van Reigersberch in zijn nabijheid en is zij, volgens zijn ouders, zijn 'enige troost in deze zware beproeving'. Samen met het dienstmeisje Elsje van Houwelingen bereidt zij de maaltijden, waarvoor hij per dag een 'traktement' van vierentwintig stuivers ontvangt. Bedenkt zijn echtgenote het vluchtplan, of het dienstmeisje? De auteur kan het niet met zekerheid vertellen. Wel staat vast dat het passen en meten is en de grote verdwijntruc wordt uitgeprobeerd. Alleen met zijn linnen ondergoed en een paar zijden kousen aan kan hij, gekromd, hooguit voor een paar uur, in de boekenkist. Het wachten is nu op een gunstig tijdstip. Dat dient zich in maart 1621 aan, als

de strenge commandeur de burcht verlaat in verband met zijn bevordering tot kapitein. De ontsnapping wordt door Van Cruyningen in detail beschreven, wat het verhaal nog altijd spannend maakt, ook al kent vrijwel iedereen de voorspoedige afloop. Een paar keer voorkomt het dienstmeisje op het laatste moment dat de soldaten de kist openen en is het bijna letterlijk kantje boord als zij de kist over een dunne plank tussen de wal en het schip slepen. Door de alertheid en gevatheid van Elsje wordt voorkomen dat Europa's grootste geleerde niet plompverloren in het water valt en jammerlijk de verdrinkingsdood sterft.

Uiteraard komen er ook andere episodes en facetten in de biografie aan de orde. Te beginnen bij de jeugd van Hugo de Groot. In 1583 wordt De Groot in Delft geboren. De Groot is afkomstig uit een notabele familie en al heel jong manifesteert hij zich als een 'wonderkind', dat in het Latijn gedichten schrijft en boeken uit het Latijn vertaalt. Ook begint hij al op elfjarige leeftijd aan de Universiteit van Leiden aan de studies 'wijsbegeerte, Godgeleerdheid, rechtsgeleerdheid, sterrelooptkunde en wiskunst', die hij na vier jaar min of meer afsluit. Verder begeleidt hij op zijn vijftiende Johan van Oldenbarnevelt naar Frankrijk, waar Hendrik IV van een vredesverdrag met

Spanje moet worden afgehouden. De schranderheid en zeldzame geleerdheid valt daar zó op, dat *le miracle d'Hollande* een gouden medaille van de koning en een eredoctoraat in de rechten aan de Universiteit van Orléans ontvangt. Ook zijn maatschappelijke carrière kan voortvarend en succesvol worden genoemd. Amper drieëntwintig is De Groot als hij advocaat-fiscaal en openbaar aanklager bij het Hof van Holland en Zeeland is. En als opstap naar de functie van landsadvocaat van Holland wordt hij tien jaar later pensionaris van Rotterdam. Eveneens vloeit er, nog jong als hij is, een aantal publicaties uit zijn pen met als belangrijkste en bekendste *Mare Liberum*, naar aanleiding van de omstreden buitneming van een Portugees schip. Op religieus gebied doet hij zich eveneens gelden. In de geloofsstrijd die woedt, kiest hij partij voor de remonstranten, die de leer van de predestinatie als rekkelijk interpreteren. In tegenstelling tot de aanhangers van Gomarus, de contraremonstranten, staat voor hen het reeds uitverkoren zijn door God bij de geboorte nog lang niet vast. Als de theologische twisten vervolgens eveneens verregaande politieke en maatschappelijke implicaties krijgen, schaart hij zich achter Johan van Oldenbarnevelt, lijnrecht tegenover stadhouder prins Maurits, met alle persoonlijke gevolgen van dien. Ook aan de periode in ballingschap tot aan de dood van De Groot in 1645 besteedt Van Cruyningen ruime aandacht. Onder meer aan zijn verblijf in Frankrijk, waar de koning hem financieel onderhoudt en alle vrijheid geeft, zodat hij zich volledig aan zijn schrijverschap kan wijden. Daar passeren zijn ambassadeurschap voor Zweden en de terugkeer naar zijn geboorteland, dat hij weer overhaast moet verlaten, de revue. Verder bevat de zeer toegankelijke en leesbare levensgeschiedenis, die met tal van gravures en portretten is verlucht, een uiteenzetting over de VOC, *Mare liberum* en *De iure belli ac pacis*, het andere belangwekkende en zeer invloedrijke werk van Hugo Grotius, van wie in Delft prominent een standbeeld staat.

Gert Moleman